

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANABİLİM DALI

**6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU ÖNCESİ VE
SONRASINDA TÜRKİYE’DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ**

Volkan SEZGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP – 2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Volkan SEZGİN** tarafından hazırlanan “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Öncesi ve Sonrasında Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği” başlıklı tez, **03 / 07 / 2025** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Dr. Öğr Üyesi Kadir Sercan BAYRAM	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Doç. Dr. Muhammet ÇINAR	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halil YABALAR	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Volkan SEZGİN

Tarih: 03.07.2025

**HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU ÖNCESİ VE SONRASINDA
TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ**

Volkan SEZGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi K. Sercan BAYRAM**

ÖZET

Temel olarak iş sağlığı ve güvenliği kavramı Sanayi İnkılabı ile birlikte doğmuştur. Fakat bununla birlikte klasik usullerle üretim yapılan dönemlerde de basit anlamda iş ve işçi güvenliğinden bahsetmek mümkündür. Nitekim zaman zaman işçilerin verimini artırmak için yüksek kalorili besinlerle beslenme tavsiye edilmiş, zaman zamanda ortamdaki tozlardan işçileri korumak amacıyla maske takılması önerilmiştir. İş güvenliği alanında yaşanan bu tarz ufak gelişmeler, Sanayi İnkılabından sonra hızlanmış ve günümüzdeki modern anlamda iş sağlığı ve güvenliği bilimini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmamın amacı ülkemiz açısından 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun önemini ortaya koymaktır. Çalışma yapılırken literatür taraması kullanılmıştır. Çalışmamın neticesinde ülkemizdeki iş güvenliği alanındaki kurum ve kuruluşlar ile yürürlükteki mevzuatın tüm paydaşlar açısından ne denli gerekli olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Kazası, Meslek Hastalığı

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF DEPARTMENT OF OCCUPATIONAL HEALTH AND
SAFETY**

**OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY IN TURKEY BEFORE AND AFTER
THE OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY LAW NO. 6331**

Volkan SEZGİN

MASTER THESIS

Advisor

Asst. Prof. Dr. K. Sercan BAYRAM

ABSTRACT

Basically, the concept of occupational health and safety was born with the Industrial Revolution. However, it is also possible to talk about occupational and worker safety in a simple sense in periods when production was carried out with classical methods. Indeed, from time to time, it was recommended to eat high-calorie foods to increase the efficiency of workers, and sometimes it was recommended to wear masks to protect workers from dust in the environment. Such small developments in the field of occupational safety accelerated after the Industrial Revolution and revealed today's modern occupational health and safety science. The purpose of this study is to reveal the importance of the Occupational Health and Safety Law No. 6331 for our country. Literature review was used during the study. As a result of my study, it was tried to reveal how necessary the institutions and organizations in the field of occupational safety in our country and the legislation in force are for all stakeholders.

Keywords: Occupational Health and Safety, Work Accident, Occupational Diseases

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimde emeği geçen Dr. Öğr. Üyesi Hasan Selçuk SELEK ve Doç. Dr. Adem YURTSEVER hocalarıma teşekkür ederim. Tez konumu seçmemde, araştırılmasında ve yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi K. Sercan BAYRAM hocama teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen ve beni yalnız bırakmayan aileme teşekkür ederim.

Volkan SEZGİN
Gaziantep - 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR.....	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Önemi	1
1.2. Çalışmanın Amacı	1
1.3. Materyal ve Metot	2
2. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ	3
2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı	3
2.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tanımı.....	4
2.3. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Amacı ve Önemi.....	5
2.3.1. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Amacı	5
2.3.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi	6
2.4. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları	7
2.4.1. İş Kazası	7
2.4.2. Meslek Hastalığı	8
2.4.3. İş Kazası ve Meslek Hastalıklarına Karşın Alınabilecek Önlemler	9
2.5. Tehlike ve Risk.....	9
2.5.1. Risk Değerlendirmesi	10
2.6. İş Güvenliği Profesyonelleri	11
2.6.1. İş Güvenliği Uzmanı.....	11
2.6.2. İşyeri Hekimi	12
2.6.3. Diğer Sağlık Personeli	13
3. DÜNYADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ	14
3.1. Sanayi İnkılabı Öncesinde Dünyada İş Sağlığı ve Güvenliği.....	14
3.2. Sanayi İnkılabı Sonrasında Dünyada İş Sağlığı ve Güvenliği.....	15
3.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar.....	17
3.3.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	17
3.3.2. Dünya Sağlık Örgütü (WHO).....	18
3.3.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (OSHA)	18
3.3.4. Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)	18
4. TÜRKİYEDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ	20

4.1. Osmanlı Devleti Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği	20
4.2. Milli Mücadele Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği	21
4.3. Cumhuriyet Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği	21
4.4. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Faaliyet Gösteren Ulusal Kuruluşlar.....	23
4.4.1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	23
4.4.2. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.....	23
4.4.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü.....	24
4.4.4. Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	24
4.4.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitimi ve Araştırma Merkezi.....	24
4.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu	25
5. ÜLKEMİZDE YAŞANAN İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	26
5.1. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Verileri.....	26
5.1.1. Ülkemizdeki Başlıca 5 Sektöre Ait İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Verileri .	28
5.1.2. Ülkemizde Yaşanan İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Dağılımları	31
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	35
KAYNAKÇA.....	36
ÖZGEÇMİŞ	38

TABLÖLAR

	Sayfa
Tablo 1- Yıllık Çalışan Sayısı ile İş Kazası ve Meslek Hastalığı Verileri	26
Tablo 2- İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonucunda Vefat Eden Çalışan Sayısı	27
Tablo 3- Bina İnşaatı Alanındaki Veriler	28
Tablo 4- İnsan Sağlığı Hizmetleri Alanındaki Veriler	29
Tablo 5- Gıda Ürünleri İmalatı Alanındaki Veriler	29
Tablo 6- Tekstil Ürünleri İmalatı Alanındaki Veriler	30
Tablo 7- Eğitim Alanındaki Veriler	31
Tablo 8- Ülkemizde En Çok İş Kazası Veya Meslek Hastalığı Yaşanan İller	31
Tablo 9- İş Kazası Geçirenlerin Yaşlara Göre Dağılımı	32
Tablo 10- Meslek Hastalığı Geçirenlerin Yaşlara Göre Dağılımı	32
Tablo 11- İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucunda Vefat Edenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı	33
Tablo 12- İş Kazasının Meydana Geldiği Saatler	34

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇASGEM	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DSP	: Diğer Sağlık Personeli
EU-OSHA	: Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı
İGU	: İş Güvenliği Uzmanı
İH	: İşyeri Hekimi
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İSGGM	: İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
İSGÜM	: İş Sağlığı ve Güvenliği Geliştirme Enstitüsü
KKD	: Kişisel koruyucu donanım
RTB	: Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
OSHA	: İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresi
Vb.	: Ve benzeri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

İş güvenliğinin dünya kamuoyunda öneminin anlaşılması Sanayi İnkılabı ile birlikte olmuştur. Sanayi İnkılabından önce üretim insan, doğa ve hayvan gücüne dayalı klasik yollarla yapılıyorken, Sanayi İnkılabından sonra makine gücüne dayalı seri üretime geçilmiştir. Bu geçiş tüketiciler açısından olumlu sonuçlar doğurmasına rağmen, olumsuz sonuçlarını çalışanlar yaşamıştır.

Çalışanlar işyerlerinde kazalar yaşamaya başlamış, üretim yeri veya üretimde kullanılan malzemelerden kaynaklı hastalıklar çalışanlarda görülmeye başlamıştır. İşyerlerinde görülmeye başlanan kazalar ve hastalıkların önüne geçebilmek için iş sağlığı ve güvenliği yeni bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmıştır.

1.1. Çalışmanın Önemi

İşyerinde yaşanan kazalar ve hastalıklar yalnızca çalışanları değil, onların ailelerini ve dolayısıyla tüm toplumu yakından ilgilendirmektedir. Dünya çapında sanayileşme hızla büyümekte ve çalışanlar üzerindeki olumsuz sonuçları artmaktadır. Bu olumsuz durum ülkemiz içinde geçerlidir. Nitekim ülkemizde sadece 2023 senesinde 681.401 iş kazası yaşanmış ve 945 meslek hastalığı tanısı koyulmuştur (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025). Sadece bu veri bile iş güvenliği kavramının ne denli önemli olduğunu ispat etmektedir.

Ülkemizde Şubat 2025 tarihi itibarıyla 22.866.749 sigortalı çalışan bulunmaktadır (SGK, Aylık İstatistik Bültenleri, 2025). Ülkemizdeki, bütün sektörlerde çalışan 23 milyona yakın sigortalının tamamını düşündüğümüzde, olası kaza ve hastalıkların önüne geçilmesinin gerekliliği aşikârdır. Bu kapsamda ülkemizde yürürlükte olan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bu görevi üstlenmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasındaki amaç, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile çalışma hayatında meydana gelen yeniliklerin çalışanlar açısından önemini ortaya çıkarabilmektir.

1.3. Materyal ve Metot

Tez çalışmam literatür taraması şeklinde yapılmıştır. Çalışma konuma ait kaynaklar ile SGK tarafından yayınlanan iş kazası, meslek hastalığı ve çalışan sayılarına ait istatistikler araştırılmış ve incelenmiştir.

Tez çalışmam dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde iş sağlığı ve güvenliğindeki temel kavramları, iş sağlığı ve güvenliğinin önemi ve amacı ile iş kazası ve meslek hastalıkları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde dünyadaki iş güvenliğinin tarihsel gelişimi ile uluslararası alanda faaliyet gösteren iş güvenliği kurumlarından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ülkemizdeki iş güvenliğinin tarihsel gelişimi ile ulusal alanda faaliyet gösteren iş güvenliği kurumlarından bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde ise iş kazası ve meslek hastalıklarına ait veriler incelenerek, değerlendirilmiştir.

2. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Salt anlamda çalışanları, çalışma yaşamının olumsuz sonuçlarından korumayı hedefleyen iş sağlığı ve güvenliği, geçmişten günümüze kadar ehemmiyeti ve değeri katlanıp artarak gelmiş, günümüzde ise iş yaşamının ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüştür.

Multidisipliner bir bilim dalı olan iş sağlığı, çalışanları korumak için hukuk, ergonomi, tıp gibi birçok bilim dalı ile işbirliği içerisinde. Bu işbirliğinin neticesinde çalışanların yasal hakları koruma altına alınmış ve sağlıklarını kaybetmelerinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

İnsanların yaşamları boyunca, iş yaşamı önemli bir yer işgal etmektedir. Çalışanların günlük hayatlarının önemli bir bölümü ise işyerinde geçmektedir. Dolayısıyla çalışanlar, çalışma ortamından kaynaklanabilecek birçok mesleki tehlike ve risk ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Çalışma ortamı kaynaklı ortaya çıkabilecek mesleki tehlike ve riskler, çalışanlar üzerinde negatif sonuçlar bırakmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar, onların ekonomik kayıplar yaşamasına, performanslarının düşmesine ve belki de sağlıklarının tehlikeye girmesine neden olabilir. Bu sebeptir ki iş sağlığı ve güvenliği hususu mühim bir sorun olarak önümüze çıkmaktadır (Yıldız, 2019).

Sanayi İnkılabı ile birlikte çok daha ucuza ve hızlı bir şekilde üretim yapabilecek fabrikaların kurulması, aynı zamanda teknolojiye ve toplumsal alanda ortaya çıkan hızlı değişimlerin sonucu olarak çalışma hayatında radikal değişimler yaşanmıştır. Çalışanların makinelere ve fabrika şartlarına yabancı olması, üretim sistemlerindeki hızlı değişimler, vardiyalı ve uzun süreli çalışmalar gibi sebeplerin neticesinde yaşanan iş kazalarının ve meslek hastalıklarının sayısında büyük artışlar gözlenmiştir. Çalışanların, çalışma şartlarının iyileştirilmesine yönelik mücadelesi ve sosyal devlet anlayışının giderek artmasının bir sonucu olarak iş sağlığı ve güvenliği hususunda düzenlemelerin yapılması ihtiyacını meydana çıkarmıştır. Çalışanların korunması ve kollanması hususunda başlayan yasal düzenlemeler, zamanla devletlerin iş kazalarının ve meslek hastalıklarının engellenmesine yönelik gerekli tedbirleri almasına yöneltmiştir. Sanayi İnkılabı ile başlayan süreç neticesinde, çalışanların işyerindeki

şartlarının iyileştirilmesi, onların meslek hastalıkları ve iş kazalarına karşı önleme çabası iş sağlığı ve güvenliği kavramını ortaya çıkarmıştır (Kılış, 2022).

Kavram olarak iş sağlığı ve güvenliğini, istihdam edilen çalışanları, çalışanların ailelerini, işyerlerini ve işletme sahipleri ile toplumu, işyerlerinde oluşabilecek kazalara ve hastalıklara karşı korumak olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca işyerlerinde yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıklarının neticesi olarak meydana gelebilecek, maddi ve manevi zararları ile maliyetleri ortadan kaldırmak ya da en asgari düzeye indirebilmek için iş yerinde meydana gelen güvenlik risklerini tespit etmek, yok etmek veya katlanabilir düzeye indirmek amacıyla yapılan sistematik çalışmalar olarak da tanımlayabiliriz (Evren, 2016).

2.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tanımı

Genel manasıyla işyerlerinde, işin yürütülmesi esnasında çalışanları birçok sebepten kaynaklanan, sağlığa zararlı durumlardan korumak ve kollamak amacıyla yapılan sistemli çalışmalar olarak tanımlamak mümkündür. Çalışanları, iş yerinde yaşanabilecek olası kazalara ve insan vücudunda ortaya çıkabilecek mesleki hastalıklara karşı koruyarak daha güvenilir bir mekânda çalışmalarını sağlamayı hedeflemektedir. İş kazası ve meslek hastalıklarının sebep olduğu kayıpları bertaraf etmek amacıyla alınacak önlemlerin belirlenmesi ve uygulanması hususundaki çalışmaları kısaca iş güvenliği kavramı ile ifade edebiliriz (Selek, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlık kavramını; sağlık yalnızca kişinin hasta ve sakat olmaması değil ayı zamanda vücut bütünlüğü, psikolojik ve sosyal olarak tam anlamıyla huzurlu ve iyi halde olmak olarak tarif etmiştir. Bu tariften yola çıkarak iş sağlığı ve güvenliğini işin yürütülmesinden kaynaklı olarak oluşabilecek tehlikelerden çalışanları korumak ve daha güvenli bir çalışma ortamı sağlamak amacıyla yapılacak tüm önleyici ve koruyucu çalışmalar olarak tanımlamak mümkündür.

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre iş sağlığı ve güvenliğinin tanımını, her iş kolunda çalışanların üst seviyede fiziksel, ruhsal ve sosyal bir ortama sahip olmaları ve bu durumun devam etmesi için yapılan faaliyetlerin tamamı olarak adlandırmak mümkündür.

Uluslararası Çalışma Örgütü, ayrıca bu tanıma ek olarak şu maddelerin önemini vurgulamıştır;

- a) Çalışanların bedenlen, ruhen ve sosyal yönden tam iyilik hallerinin kollanmasını ve geliştirilmesini.
- b) Çalışma koşulları sonucunda çalışanların sağlıklarını kaybetmelerinin engellenmesini.
- c) Çalışanların sağlıklarını etkileyebilecek etmenlerden korunmaları gerektiğini.
- d) Çalışanların fizyolojik ve psikolojik yapılarına uygun işlere yerleştirilmeleri gerektiği.
- e) Bütün bu maddelerin sürdürülebilir olması gerektiği (Ören, 2020).

2.3. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Amacı ve Önemi

2.3.1. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Amacı

İş sağlığı ve güvenliğinin esas gayesi ve çıkış noktası, işyerinde çalışanları kazalara ve hastalıklara karşı koruyup kollamaktır. İş sağlığı ve güvenliği salt manada yalnızca çalışanı değil aynı zamanda toplumu da korumayı amaçlamaktadır. Nitekim bir çalışanın yaşadığı iş kazası ya da meslek hastalığı sadece kendisini değil aynı zamanda önce ailesini sonra da tüm toplumu etkilemektedir. İş sağlığı ve güvenliği çalışanları çalışma ortamı kaynaklı oluşabilecek iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı etkin bir şekilde korumayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışanlara sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının da sağlanması ana amaçlar arasında bulunmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin üç ana prensibi bulunmaktadır. Bunlar;

- a) Çalışanları korumak; tanımda da açıkça belirtildiği üzere bu prensip çalışanları işyeri kaynaklı risk ve tehlikeleri ortadan kaldırarak, çalışanların iş kazası ve meslek hastalıkları geçirmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Böylece çalışanların çalışma, sağlık ve yaşam haklarının güvence altına alınması hedeflenmektedir.
- b) Üretim güvenliğini sağlamak: güvenli koşullarda üretim yaparak çalışanları iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı korumak iş sağlığı ve güvenliğinin temel prensiplerindedir. Böylece iş kazası ve meslek hastalıkları

yaşanmayarak çalışan güvenliği sağlanacak, iş gücü kaybı olmayacak ve üretim güvenliği sağlanacaktır.

- c) İşyeri güvenliğini sağlamak; işyerinde çalışma koşulları analiz edilerek gereken önlemlerin alınması, olası iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçerek, işyerini güvenli hale getirecektir (Sümer, 2021).

2.3.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi

İş sağlığı ve güvenliği hem çalışanları işyerindeki sağlık ve güvenlik risklerine karşı koruyarak insan sağlığına doğrudan etki etmesi hem de işyerlerinde üretim güvenliği ve sürekliliğini sağlaması yönünden üzerinde titizlikle durulması gereken bir bilim dalıdır. Bu sebeptir ki işyerleri çalışan sağlığı ve güvenliği açısından sürekli denetlenmeli ve eksiklikler giderilmelidir. Bu denetimlerin ve takiplerin yapılmaması halinde iş kazası ve meslek hastalıkların yaşanması kaçınılmaz olabilir, telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir. İşyerinde yaşanan tehlikelerin bertaraf edilmesi ile daha sağlıklı ve güvenilir bir işyeri sağlanabilmesi amacıyla sorumluluğu bulunan tüm paydaşların üzerine düşen görevi yapması gerekmektedir (Ören, 2020).

İşyerinde yaşanan kaza ve hastalıkların çalışan, işveren ve devlet ekonomisi üzerinde oluşturacağı olası kayıpları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- a) İşgücü kaybı
- b) İşgünü kaybı
- c) Üretim ve gelir kayıpları
- d) Sosyal güvenlik kurumuna oluşan maliyet
- e) Çalışamayan işçinin yerine çalışacak işçinin maliyeti
- f) Yargılama masrafları
- g) Maddi ve manevi tazminatlar

Çalışma ortamında bütün iş güvenliği kurallarının kati olarak uygulanması sonucunda hem çalışanların yaşamları ve beden bütünlüğü korunacak hem de iş kazası ve meslek hastalığı sonucu oluşacak kayıplar engellenerek toplum açısından pozitif sonuçlar elde edilecektir (Sümer, 2021).

2.4. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları

İşyerlerinde yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıkları iş sağlığı ve güvenliğinin odak ve çıkış noktasını oluşturmaktadır (Sümer, 2021). En temel ifadeyle iş sağlığı ve güvenliğinin amacı, çalışanları işyerindeki risklere karşı önlem alarak, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı risklerin bertaraf edilmesi ve etkili bir korunmayı amaçlamaktadır. Nitekim iş kazalarının %98'i, meslek hastalıklarının ise %100'ü önlenmektedir.

2.4.1. İş Kazası

Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre kaza “istem dışı veya ihmal, tedbirsizlik ve dikkatsizlik dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması”, iş kazası ise “İş yerinde meydana gelen ve işçiye bedensel veya ruhsal yönden zarar veren olay” olarak tanımlanmaktadır.

WHO tarafından iş kazasının tanımı; önceden planlanmayıp, çoğunlukla yaralanmalara, makine, araç ve gereçlerin zarara uğramasına neden olan veyahut üretimin bir süre aksamasına yol açan olay şeklinde tarif edilmiştir. ILO tarafından iş kazası tanımı ise işin yürütümü esnasında meydana gelen ve ölüm, yaralanma ya da hastalıkla sonuçlanabilecek kazalar olarak tarif edilmiştir (Kılıkış, 2022).

Mevzuatımızda ise 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda iş kazası tanımları bulunmaktadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda iş kazası “işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay” olarak tanımlanmaktadır (ÇSGB, 2012).

2006 yılında yayımlanan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda ise iş kazası tanımı;

- a) Sigortalı çalışanın, çalışma ortamında olduğu esnada.
- b) Sigortalı çalışanın, işveren tarafından verilen işi yaptığı esnada ya da sigortalı çalışanın kendi namına ve hesabına bağımsız çalışıyor ise yaptığı iş nedeniyle.
- c) Sigortalı çalışanın, kendi işyeri dışında başka bir yere görevlendirilmek suretiyle, işyeri dışında geçirdiği zamanlarda.

- d) Emzirme sürecinde olan sigortalı kadın çalışanın, çocuğuna süt vermesi için geçirdiği zamanlarda.
- e) Sigortalı çalışanların, işverenin sağladığı taşıt ile işe gidiş ve gelişi esnasında vuku bulan, sigortalı çalışanları hemen veya daha sonra vücudunu veya psikolojisini bozan olaydır (ÇSGB, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006).

İş kazalarının yaşanmasında teknik, sosyal, psikolojik, fizyolojik ve çevresel etkenler neden olabilir. Çalışanların yorgunluğu, dikkatsizliği, kullanılan makine araç ve gereçler, bilgisizlik, ihmalkârlık, çevresel faktörler ve çalışma koşulların her biri iş kazasının nedeni olabilir. İş kazalarının ortaya çıkmasına neden olabilecek koşulların incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınması iş güvenliği açısından gereklidir (Kılıkış, 2022).

2.4.2. Meslek Hastalığı

Meslek hastalığını, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu “mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık” (ÇSGB, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012), Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ise “sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin özelliğinden ötürü tekrarlanan bir nedenle veya işin yürütüm koşullarından dolayı uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik hali” (ÇSGB, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006) olarak tanımlanmaktadır.

Meslek hastalığını, tanımlarda da belirtildiği üzere çalışanların yapmış olduğu işin koşullarından ve bu koşullara maruz kalması sonucunda ortaya çıkan ruhsal ya da bedensel hastalık olarak tanımlamak mümkündür. İş kazasından farklı olarak, meslek hastalığı aniden ortaya çıkmayabilir, maruziyet süresi ve şiddeti ortaya çıkış sürecinde etkilidir. Meslek hastalığı tanısı konulması veya ispatlanması açısından, dört unsurun etkili olduğu söylenebilir. Bunlar;

- a) Çalışanın sigortalı olması
- b) Çalışanda işin özelliğinden veya çalışma şartlarına bağlı bir hastalığın ortaya çıkması
- c) Çalışanı bedensel ve ruhsal zarara uğratması
- d) Çalışanda ortaya çıkan meslek hastalığı ile zarar arasında illiyet bağının bulunması (Sümer, 2021).

Meslek hastalıkları 5 ana grupta toplanır. Bunlar;

- a) A grubu: Kimyasal maddelerin neden olduğu meslek hastalıkları
- b) B grubu: Mesleki deri hastalıkları
- c) C grubu: Mesleki solunum sistemi hastalıkları
- d) D grubu: Mesleki bulaşıcı hastalıklar
- e) E grubu: Fiziksel etkenlerin neden olduğu mesleki hastalıklar (Selek, 2022)

2.4.3. İş Kazası ve Meslek Hastalıklarına Karşın Alınabilecek Önlemler

Çalışma ortamı kaynaklı işçileri, dolayısıyla toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen iş kazası ve meslek hastalığı, gereken önlemler alındığında, uygulandığında ve takip edildiğinde kader olmaktan çıkmaktadır.

Çalışma hayatında yaşanan iş kazalarının %98'i önlenbilir niteliktedir. Nitekim çalışma ortamına yapılacak müdahaleler ile daha risklerle kaynağında mücadele edilerek, yok edilmelidir. Çalışanlara verilecek eğitimler hem bilgileri tazelenmeli hem de olası risklerin sonuçlarının ne denli vahim sonuçlar doğurabileceği gösterilmelidir.

Meslek hastalıklarının ise %100'ü gerekli önlemler alındığı takdirde önlenbilir niteliktedir. Meslek hastalıklarından korunma önlemlerini üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar;

- a) Tıbbi önlemler; işe giriş ve dönüş ile periyodik muayeneler vb.
- b) İdari önlemler; vardiya planlanması, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, mola sürelerinin düzenlenmesi, eğitimler vb.
- c) Teknik önlemler; çalışma ortamına yönelik düzenlemeler, kaynakta kontrol, kişisel koruyucu kullanımı vb. (Selek, 2022)

2.5. Tehlike ve Risk

İşyerlerinde çalışanların güvenliğini sağlamak, oluşabilecek kazaları ve meslek hastalıklarını engelleyebilmek için tehlike ve risk kavramlarını bilmek önem arz etmektedir. Tehlike ve riskler ile daha kaynağında mücadele edilmeli, çalışanlar ve dolayısıyla işletmeler sıkı sıkı korunmalıdır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde bu kapsamda risk ve kabul edilebilir risk seviyesi, tehlike, ramak kala olay, önleme ve risk değerlendirmesine ait tanımlar yapılmıştır. Buna göre;

- a) Tehlike: Çalışma ortamında bulunan veyahut dışarıdan gelme ihtimali bulunan, çalışanları ya da işyerini olumsuz yönde etkileyebilme ihtimalini ifade etmektedir.
- b) Risk: Tehlikelerden kaynaklanabilecek yaralanma, kayıp veya zararlı sonuçların meydana gelmesi ihtimalini tanımlamaktadır.
- c) Kabul edilebilir risk seviyesi: Yasalara ve işyerlerinin önleme politikalarına uygun, çalışanlara ve işyerine zarar vermeyecek risk seviyesini ifade etmektedir.
- d) Ramak kala olay: Çalışma ortamlarında vukuu bulan, çalışanları veya işyerini zarara uğratma ihtimali olduğu halde, çalışanlara veya işyerine zarar vermeyen olayı ifade etmektedir.
- e) Önleme: Çalışma ortamlarında, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tüm risklere karşın alınan veya planlanan önlemlerin tamamını ifade etmektedir.
- f) Risk değerlendirmesi: Çalışma ortamında mevcut olan veyahut dışarıdan gelebilecek risklerin belirlenmesi, tespit edilen risklerin derecelendirilmesi ve tedbirlerin alınmasını yönelik çalışmaları ifade etmektedir (ÇSGB, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, 2012).

Çalışanları, işyerlerindeki mevcut tehlike ve risklere karşı koruyabilmek, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçebilmek için risk kontrol adımlarının uygulanması gerekmektedir. Bunlar;

- a) Çalışma ortamında tehlikeyi kaynağında önlemek.
- b) Çalışma ortamında tehlikeyi kaynağında azaltmak.
- c) Mühendislik önlemleri alarak, tehlikeyi engellemek.
- d) İdari önlemler almak.
- e) Alınan tüm önlemlere rağmen tehlike engellenemiyorsa, kişisel koruma (KKD) almak (Selek, 2022).

2.5.1. Risk Değerlendirmesi

Her işyerinin kendine özgü tehlike ve riskleri bulunmaktadır. Risk değerlendirmesi çalışma ortamının değerlendirilmesini, ortaya çıkma ihtimali olan risklerin belirlenmesini ve bunlara karşı önleme politikaları alarak işyerlerinin güvenli bir hale getirilmesini içermektedir. İstisnalar hariç olmak üzere çalışan sayıları ve tehlike sınıflarının ayrımı yapılmaksızın tüm işletmelerde, işverenler tarafından risk

değerlendirmesi yapılması yükümlülüğü 01.01.2013 tarihinden başlamak üzere zorunlu kılınmıştır (Kalkış, 2022).

İşyerlerinde risk değerlendirmesini işveren yapar ya da yaptırır. İşveren tarafından risk değerlendirilmesinin yapılmış olması, iş sağlığı ve güvenliği açısından getirilen sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. İşveren risk değerlendirmesinin yapılması amacıyla gerekli bilgi ve belgeyi risk değerlendirmesinde bulunan ekibe temin etmekle yükümlüdür. İşveren ya da işveren vekili, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi, çalışan temsilcisi ve destek elemanları risk değerlendirme ekibinin doğal üyesidir (ÇSGB, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, 2012).

Yapılan risk değerlendirmelerin tehlike sınıflarına göre belirli zaman aralıklarında yenilenmesi gerekmektedir. Çok tehlikeli işyerlerinde en geç 2 senede, tehlikeli işyerlerinde en geç 4 senede, az tehlikeli işletmelerde en geç 6 senede bir yenilenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yenilenme süresi dolmasına rağmen işyerinde yapılan değişiklikler sonrası, iş kazaları ve ramak kala olaylardan sonra risk değerlendirmesinin yenilenmesi gerekmektedir.

2.6. İş Güvenliği Profesyonelleri

İşyerlerinde çalışanları işyeri kaynaklı tehlike ve risklere karşı koruyup kollamak için iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli (işyeri hemşiresi) görevlendirilmektedir. Bahse konu uzmanlar gerekli eğitimleri almış ve bakanlık tarafından verilen ilgili sertifikalara sahip çalışanlardan oluşmaktadır.

2.6.1. İş Güvenliği Uzmanı

İş güvenliği uzmanları sorumluluk sahaları içinde işyerinde yaşanması muhtemel iş kazası ve meslek hastalığının engellenmesi için dört ana görevi bulunmaktadır. Bunları genel olarak şu şekilde özetlemek mümkündür;

- a) Rehberlik hizmeti: Çalışma ortamında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alınması gereken önlemler hakkında işverene yazılı bildirimde bulunur. İşyerinde kullanılacak KKD seçimi, kullanımı ve temininde işverene öneriler sunar. İş yerinde yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının nedenlerini araştırarak, tekrarlanmaması için işverene önerilerde bulunur.

- b) Risk değerlendirmesi: İGU risk değerlendirmesi yapmak suretiyle risk değerlendirme ekibine katılır. Gerekli kararların alınması konusunda işverene önerilerde bulunur. Alınan kararların takibini yapar.
- c) Çalışma ortam gözetimi: Çalışma ortamında ilgili mevzuat gereğince yapılması gereken periyodik bakım, kontrol ve ölçümleri planlar ve uygulamalarını kontrol eder. Çalışma ortamında kaza, yangın veya patlamaların önlenmesi için yapılan çalışmalara katılır, bu konularda işverene önerilerde bulunur.
- d) Eğitim, bilgilendirme ve kayıt: Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini ilgili mevzuat uyarınca hazırlar ve bu konuda işverene önerilerde bulunur. Çalışma ortam gözetimi sonucu, işyeri hekimi ile birlikte hazırlar (ÇSGB, İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, 2012).

İş güvenliği uzmanları işyerinin tehlike sınıfına göre, çok tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerde A sınıfı, tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerde B sınıfı ve az tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerde C sınıfı uzmanlık belgesine sahiptirler.

2.6.2. İşyeri Hekimi

Çalışma ortamında mevcut olması durumunda diğer sağlık personeli (işyeri hemşiresi) ile koordineli olarak çalışan işyeri hekiminin temel görevi sağlık gözetimini yaparak, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşın çalışanları korumaktır.

İşyerinde 4 ana görevi bulunan işyeri hekiminin görev, yetki ve sorumluluklarını şu şekilde özetlemek mümkündür;

- a) Rehberlik hizmeti: Çalışanların sağlık durumlarıyla birlikte çalışma ortamının gözetimi açısından işverene rehberlik yapar. İşyerlerinde çalışan sağlığının geliştirilmesi amacıyla işverene önerilerini sunar. İş ve işçi uyumunu gözeterek, bu konuda işverene tavsiyelerde bulunur. İşyerinde meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarının nedenlerini araştırarak, işverene bunların tekrarlanmaması hususunda tavsiyelerde bulunur.
- b) Risk değerlendirmesi: İşyerlerinde yapılması gereken risk değerlendirmesi çalışmalarına katılır ve önerilerde bulunur. Sağlıkla ilgili alınan kararlarının uygulanmasını takip eder.

- c) Sağlık gözetimi: İşyerinde sağlık gözetimini yapar. İşe giriş ve periyodik muayeneler ile tetkikler yaparak, çalışanları bilgilendirir.
- d) Eğitim, bilgilendirme ve kayıt: Çalışanları işyerindeki riskler, sağlık gözetimi, yapılan işe giriş ve periyodik muayeneler hakkında bilgilendirir (ÇSGB, İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, 2012).

2.6.3. Diğer Sağlık Personeli

İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin planlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesinde işyeri hekimi ile birlikte çalışan diğer sağlık personeli (işyeri hemşiresi), işyeri sağlık gözetimi alanında veri toplar ve gerekli kayıtları tutar. İşyeri hekimine muayeneler esnasında yardımcı olur. Çalışanların sağlık eğitimlerinde görev alır. İşyerinin genel hijyeninin takip edilmesinde işyeri hekimi ile birlikte çalışır. İlk yardım hizmetlerinde işyeri hekimi ile birlikte çalışır (ÇSGB, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, 2013).

3. DÜNYADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Modern anlamda iş güvenliği Sanayi İnkılabıyla birlikte üretim şekillerinin değişmesinin ve hızlanmasının bir sonucu olarak doğmasına rağmen, iş güvenliği kavramı insanların üretim yapmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmıştır.

Önceleri işçilerinin verimini artırmak, yeni kullanılmaya başlayan ürünlerin yan etkilerini giderilmek ve işçileri korumak gibi gayelerle ortaya çıkan iş güvenliği, Sanayi İnkılabı ile birlikte, modern sanayinin işçiler üzerindeki olumsuz sonuçlarını bertaraf edebilmek amacıyla günümüzdeki halini almış ve bir iş disiplini haline gelmiştir.

3.1. Sanayi İnkılabı Öncesinde Dünyada İş Sağlığı ve Güvenliği

Antik Mısır'da mimarlık ve doktorluk yapan İmphotep, piramitlerin inşası sırasında yaşanan kazası ile ortaya çıkan hastalıklara karşı tespitlerde bulunmuştur. Piramitlerin inşası sırasında birçok iş kazası yaşanmıştır. Bu kazalarda bel (kas iskelet sistemi) kaynaklı hastalıkların yaşandığını tespit etmiştir. Onun bu tespitinin sonucunda, kayıpları önleyebilmek ve işçileri tedavi edebilmek amacıyla ilk işyeri tıbbi servisleri kurulmuştur (Kılış, 2022).

Milattan önce 2000'li yıllarda hüküm süren Babil İmparatorluğu döneminde, ilk yazılı kanunlardan olan Hammurabi Kanunlarında iş sağlığı ve güvenliğine yönelik hükümler bulunmaktadır. Kanunlarda işin, işi yaptıran tarafından önemsenmesi gerektiği, yapılan işin insan hayatını etkilemesi durumunda birinci derecede sorumlu tutulacağı vurgulanmıştır. Buna örnek olarak şu maddeleri verebiliriz;

- a) Yapılan evin yıkılması neticesinde, ev sahiplerinin ölmesi durumunda, evi inşa eden kişiye ölüm cezası verilecektir.
- b) Ev sahibinin malı hasara uğrarsa, evi inşa eden kişi, ev sahibinin zararını karşılamakla yükümlüdür (Ören, 2020).

Ünlü tarihçi ve coğrafyacı Herodot, beslenmenin çalışanların sağlığı ile ilgili olduğunu ilk kez dile getirmiştir. Herodot, çalışanların sağlıklı beslenmesinin verimli çalışmaları için gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bu görüş iş sağlığı ve güvenliği konusunda ilk tespit olarak değerlendirilmektedir (Kılış, 2022).

Tıbbın babası olarak anılan Hipokrat, tarihte ilk defa kurşunun olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Kurşun koliğini tanımlamıştır. Kurşun koliğinin halsizlik, felç ve görme sisteminde bozuklukları oluşturabileceğini ispat etmiştir. Ünlü hekim ve

farmakoloji bilgini Dioscorides ise, zehirleri kaynaklarına göre sınıflandırmıştır. Onun ayrımına göre zehirler üçe ayrılmaktadır. Buna göre zehirler kaynaklarına göre; bitki, hayvan ve mineralden oluşur (Selek, 2022).

Pliny, tozlu ortamlarda çalışanların, çalışma ortamındaki risklere karşı koruyabilmek için ilk kez maske kullanılması gerektiğini tespit etmiştir. Tozlu ortamlarda çalışanlarda oluşan, öksürük ve nefes darlığının çalışma ortamından kaynaklandığını belirtmiştir. Juvenal ise sürekli ayakta çalışmak zorunda olan çalışanlarda varislerin ortaya çıkabileceğini söylemiştir. Ayrıca Juvenal, demircilerde sıklıkla görülen göz hastalıklarının, yaptıkları işten kaynaklandığını belirtmiştir. İlk iş hekimliği kitabının yazarı Paracelsus, madencilerde sıklıkla görülen akciğer (solunum sistemi) hastalıklarını tanımlamıştır. Zehirlerin kimyasal yapıları hakkında çalışmalar yapmış, doz ve organizma arasındaki ilişkiyi saptamıştır (Kalkış, 2022).

Minerallerin bileşimini, özelliklerini, yapısını ve oluşum koşullarını inceleyen Mineraloji biliminin ilk temsilcisi olan Agricola, bazı zehirlerin etkilerini tespit ederek, alınması gereken koruyucu önlemleri belirtmiştir. İş kazaları hakkında çalışmalar yapmış ve önerilerde bulunmuştur. Bernardino Ramazzi, işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında mühim çalışmalar yapmıştır. Onun bu çalışmalarının neticesinde Bernardino Ramazzi büyük bir üne kavuşmuş ve işçi sağlığının korucusu sayılmıştır. Yaptığı çalışmaların sonucunda elde ettiği bilgileri De Morbis Artificum Diatriba isimli kitabında yayınlamıştır (Selek, 2022).

3.2. Sanayi İnkılabı Sonrasında Dünyada İş Sağlığı ve Güvenliği

Çalışma yaşamında modern anlamda iş sağlığı ve güvenliği, Sanayi İnkılabı ile birlikte üretim şekillerinin değişmesi ve hızlanması sonucunda artan iş kazaları ve meslek hastalıklarını engellemek amacıyla ortaya çıkmıştır.

Üretimde insan, doğa ve hayvan gücü yerine, çok daha güçlü makineler almaya başlamıştır. Bu değişim işçi talebini artırdığı gibi kötü şartlarda çalışmak zorunda kalan çalışan sayısını da artırmıştır. Çocuk yaştaki işçiler bile günde 16-18 saatlere varan sürelerde ağır işlerde çalışır hale gelmiştir.

Sanayi İnkılabının ortaya çıkardığı bu sorunlara çözüm arayışı başlamıştır. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki ilk yasal düzenlemeler, madencilik sektöründeki sorunlara bir çözüm bulmak amacıyla İngiltere’de başlamıştır. İngiliz parlamento üyesi Antony Ashly Cooper çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla çalışmalar yapmıştır.

Antony Ashly Cooper çalışma saatlerinin azaltılması, fabrikalar ile maden ocaklarında çalışan kadın ve çocukların korunmasına yönelik çaba harcamıştır. Thomas Percival, genç işçilerin işyerlerindeki çalışma şartları ve koşullarıyla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor Sir Robert Peel'i etkilemiştir. Onun girişimlerinin sonucunda 1802 senesinde Çırakların Sağlığı ve Morali yasası çıkmıştır. Bu yasa, iş sağlığı ve güvenliği alanında ilk düzenlemedir. Çırakların Sağlığı ve Morali yasası ile günlük çalışma saati 12 saat ile sınırlandırılmış, işyerlerinin havalandırılması gerektiği öngörülmüştür (Selek, 2022).

Çevre sağlığının kurucusu olarak kabul edilen Chadwick, insanların hastalanmasını engellemek için çevre ve barınma koşullarının önemini belirtmiştir. İş sağlığının gelişimine destek olan cerrah Percival Pott, çalışma koşullarının ve ortamdaki zararlı maddelerin hastalıklarla ilişkisini ortaya koymuştur (Kılıkış, 2022).

1832 senesinde Michael Sadler İngiliz parlamentosuna iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yasa önerisi getirmiş, onun gayretleri neticesinde 1833 senesinde İngiliz parlamentosunda Fabrikalar Yasası kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile ilk kez fabrikalara denetmesi amacıyla müfettiş atanması zorunlu hale getirilmiş, 9 yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır. 18 yaşın altındakilerin ise günde en çok 12 saat çalıştırılması sınırı getirilmiştir. 1842 senesinde yapılan yeni bir düzenleme ile maden ocaklarında kadınların ve 10 yaşın altındaki çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır. 1844 senesinde işyerlerinde çalışan doktorların sorumlulukları artırılmıştır. Buna göre sağlık açısından tehlikeli olan işletmelerde çalışan doktorların, sağlık kontrolleri yapmaları zorunlu hale gelmiştir. 1847 senesinde çıkarılan On Saat Yasası ile çalışanların çalışma saatlerinde düzenleme yapılmıştır. Bu yasa ile çalışanların, çalışma saatleri sınırlandırılmıştır. 1895 senesinde işyerlerinde meydana gelen bazı tehlikeli meslek hastalıklarının bildirilmesi mecburiyeti getirilmiştir (Selek, 2022).

İş sağlığı ve güvenliği alanında İngiltere'de vuku bulan bu gelişmeler diğer sanayileşmiş devletleri de etkilemiş ve bu alanda benzer uygulamalar ile yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçmeyi hedeflemişlerdir.

1919 yılında Milletler Cemiyeti çatısı altında kurulan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve 1946 yılında Birleşmiş Milletler çatısı altında kurulan Dünya Sağlık Örgütü (WHO) iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli kararlar alarak, yol gösterici faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

3.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren ve bu alanda aldıkları kararlar ile yol gösterici konumunda olan birçok uluslararası kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlar;

- a) Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- b) Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- c) İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (OSHA)
- d) Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)

3.3.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Sivil ve asker olmak üzere milyonlarca kişinin öldüğü ve yaralandığı, 1915-1919 yılları arasında vuku bulan I. Dünya Savaşı beraberinde büyük bir yıkım getirmiştir. Kazanan tarafın dahi çok yıprandığı I. Dünya Savaşını Versay Antlaşması bitirmiştir. Versay Antlaşması ile giderek artan sorunlara çözüm bulunması amacıyla bir çalışma örgütünün kurulması ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu talebe karşılık olarak Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kurulmuştur. ILO'nun ana hedefi; dünya barışının sürekliliğinin sağlanmasıdır. İLO bunu gerçekleştirebilmek amacıyla üç motif anlayışını benimsemiştir. Bunlar; dünya üzerinde sosyal adaletin, insan haklarının ve ekonomik şartların uyumunun sağlanmasıdır. ILO'nun çalışma yaşamı ile ilgili düzenlemelerinin temelini iş sağlığı ve güvenliği oluşturmaktadır (Kılış, 2022).

İş sağlığı ve güvenliği alanında İLO tarafından kabul ve tavsiye edilen başlıca bazı kararlar şunlardır;

- a) ILO 29: Zorla Çalıştırma Sözleşmesi
- b) ILO 45: Yeraltı İşleri (Kadınlar) Sözleşmesi
- c) ILO 81: İş Teftişi Sözleşmesi
- d) ILO 100: Eşit Ücret Sözleşmesi
- e) ILO 105: Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi
- f) ILO 111: Ayrımcılık Sözleşmesi
- g) ILO 138: Asgari Yaş Sözleşmesi
- h) ILO 155: İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme
- i) ILO 167: İnşaat İşlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi
- j) ILO 176: Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi

- k) ILO 182: En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi (ILO, 2025)

3.3.2. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Temel amacı ve gayesi dünya barışının ve güvenliğinin sağlanması olan Dünya Sağlık Örgütü'nün temelleri ikinci dünya savaşının bitmesine müteakiben, 1945 senesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde atılmıştır. Sosyal adaleti temel alan ILO'ya kıyasla WHO dünya ve toplum sağlığını temel almaktadır. Hükümetler ve meslek gurupları ile birlikte işbirliği içinde çalışan WHO, toplum sağlığını ilgilendiren çalışmalar yapmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği alanında çalışma koşulları ve çevre sağlığı gibi konularda destek vermektedir (Kılış, 2022).

3.3.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (OSHA)

OSHA'nın misyonu, Amerika'daki işçilerin güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olmasını sağlamaktır. OSHA, standartlar belirlemekte ve uygulamaktadır. OSHA eğitim, bilgilendirme, öğretim ve yardım sağlayarak ve destekleyerek; eyalet OSHA programlarıyla iş birliği yaparak ve bunların en azından federal OSHA kadar etkili olmasını sağlayarak ulusal bir işçi güvenliği ve sağlığı koruma sistemi geliştirilmesi misyonunu yerine getirmektedir (OSHA, 2025).

3.3.4. Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)

Avrupa Birliği'nin resmi iş sağlığı ve güvenliği ajansı olan EU-OSHA, çalışanların güvenliğini ve sağlığını bilgilendirerek, risk önlemeyi destekleyerek, farkındalığı artırarak ve kilit aktörleri dâhil ederek korumayı amaçlamaktadır. Ajans bu gaye doğrultusunda hedefine ulaşabilmek amacıyla şu destekleri vermektedir;

- a) Mevcut, yeni ve ortaya çıkan riskler ve bunların önlenmesine ilişkin olarak politika yapmak. Araştırmaları desteklemek için kanıt ve bilgi sağlamak.
- b) İş yerinde mesleki güvenlik ve sağlık risklerinin önlenmesini iyileştirmek için güçlendirmek üzere araç ve kaynakların geliştirilmesini teşvik etmek ve kolaylaştırmak.

- c) Ajansın ve paydaşlarının işyerinde olumlu bir risk önleme kültürü oluşturmasını sağlamak için farkındalık yaratma ve aę oluşturma eylemlerini yönlendirmek (EU-OSHA, 2025).

4. TÜRKİYEDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Batıda yaşanan Sanayi İnkılabı çeşitli nedenlerle Osmanlı Devleti döneminde tam manasıyla karşılık bulamamıştır. İnsan, doğa ve hayvan gücünden makineli üretime geçilmesi süreci Osmanlı Devleti'nde hem 100-150 sene kadar geç olmuş hem de sanayi hareketleri batıdaki gelişmelere nazaran çok sınırlı kalmıştır. Buna bağlı olarak ülkemize modern anlamda iş sağlığı ve güvenliğine yönelik uygulamalar geç gelmesine rağmen Ahilik Sistemi içerisinde hem üreticinin hem de tüketicinin belirli standartlar konularak ve takip edilerek korunup kollandığı da bir gerçektir.

4.1. Osmanlı Devleti Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği

Temeli Selçuklu Devleti'ne dayanan Ahilik Sistemi ile belirli standart getirilerek hem tüketicinin hem de üreticinin korunması amaçlanmıştır. Bu sistemin uygulandığı dönemde diğer çağdaş devletlerde benzer uygulamalar görülmemektedir.

Tanzimat öncesi dönemde çalışma hayatını kökeni Ahilik Sistemine dayanan esnaf zaviyeleri tarafından denetlenmiştir. Zamanla bu görev yerini loncalara bırakmıştır. Bu dönemde klasik üretim usulleri ile üretim yapılmasından dolayı modern anlamda yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarından bahsetmek mümkün değildir.

19. yüzyılda çalışanların en yoğun sektör madencilik olmuştur. Bu açıdan ilk yasal düzenleme 1865 senesinde çıkarılan Dilaverpaşa Nizamnamesi olmuştur. Nizamnamede üretimin artırılmasına yönelik çıkarılan maddelerin yanı sıra iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermektedir.

Akabinde 1869 senesinde Maadin Nizamnamesi yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Dilaverpaşa Nizamnamesin de bulunan noksanlar tamamlanmıştır. İş güvenliği açısından kuralların da bulunduğu nizamnamede, işyerlerinde doktor bulundurma zorunluluğu getirmiştir.

İlk medeni kanunumuz olma özelliğine sahip Mecelle, çalışma hayatında da önemli düzenlemeler getirmektedir. İş güvenliği açısından da hükümler bulunmaktadır. Çalışanların, işverene bir emanet olduğu kabul edilmiş, işverenin kusurlu olarak çalışanına zarar vermesi halinde tazminat yükümlülüğü getirilmiş ve çalışanların ücretlerinin aynı olarak ödenemeyeceği hükme bağlanmıştır. (Sümer, 2021).

4.2. Milli Mücadele Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile ayrılmasından sonra Milli Mücadele Döneminde bir yandan düşman ile mücadele edilirken diğer yandan da modern anlamda yeniliklerin temeli atılmaktadır. İş güvenliği kavramı da bundan nasibini almış ve Kurtuluş Savaşı devam ederken dahi bu konu es geçilmemiştir.

151 sayılı 10 Eylül 1921 tarihinde yayımlanan Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'u ile çalışma yaşamına yönelik önemli kararlar alınmıştır. Buna göre; maden ocaklarında 18 yaşından ufak işçilerin çalıştırılması yasaklanmış, günlük mesai saati 8 saat ile sınırlandırılmış, bu sürenin aşılması halinde çalışanın rızası alınarak ve ücretin iki kat ödenmesi zorunlu hale getirilmiştir, çalışanların ücretsiz tedavi edilmesi gerektiği ile maden civarında hastane ve eczane bulundurulması mecbur hale getirilmiştir (ÇSGB, 1921).

11.05.1921 tarihli ve 114 sayılı Zonguldak Ve Ereğli Havzai Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun ile madenciler açısından önemli kararlar alınmıştır. Kanuna göre bölgede çıkarılan kömür tozları satılacaktır. Kömür tozlarının satışından elde edilecek gelir ise çalışanlar için kullanılacaktır. Ayrıca Amele Birliği adı altında bir sosyal güvenlik kuruluşunun da kurulması kararlaştırılmıştır (Sümer, 2021).

4.3. Cumhuriyet Dönemi İş Sağlığı ve Güvenliği

Milli Mücadelenin başarı ile tamamlanmasının ardından, cumhuriyetin ilanıyla birlikte, ihtiyaç duyulan sanayi kurumları yapılmaya başlamıştır. Bu durum beraberinde çalışma hayatının düzenlenmesine yönelik yeni yasaların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda modern çalışma hayatının gerektirdiği yasa ve yönetmelikler çıkarılmaya başlanmıştır.

1924 yılında çıkarılan 1924 Anayasası ile temel hak ve özgürlükler teminat altına alınmıştır. İş sağlığı ve güvenliğine ait hükümler yasada yer almamakla birlikte çalışma hakkının tanımlanması önemli bir adım olmuş ve iş güvenliği alanında ilgili yasa ve yönetmeliklerin çıkarılmasına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda iş kazası ve meslek hastalıklarının engellenmesine yönelik 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 1926 yılında Borçlar kanunu kabul edilmiştir. Bu iki kanun birlikte

değerlendirildiğinde işverene işçilerin sağlığını koruma yükümlülüğü getirmiş, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşılık hukuki sorumluluk yüklemiştir (Kılış, 2022).

394 sayılı Hafta Tatili Kanunu 1924 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunla birlikte çalışanlara haftada bir gün olacak şekilde izin hakkı verilerek, dinlenmeleri sağlanmıştır.

1936 yılında ilk iş kanunumuz olan 3008 sayılı İş Kanunu yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir. Böylece çalışanların iş güvenliği alanındaki hakları detaylı olarak güvence altına alınmıştır.

1945 senesinde Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlık bünyesinde İş Sağlığı ve Güvenliği Daire Başkanlığı kurulmuştur. Böylece ülkemizdeki çalışanları koruyabilmek amacıyla iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yetkiler başkanlığa verilmiştir (Sümer, 2021).

İş sağlığı ve güvenliği alanında ilk kez anayasal düzeyde haklar, 1961 Anayasası ile çalışanlara verilerek, alınarak güvence altına alınmıştır. Bunlardan bazıları;

- a) Çalışanlar yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmazlar.
- b) Çalışanlar dinlenme hakkına sahiptir.
- c) Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.
- d) Herkes dilediği alanda çalışma hakkına sahiptir (1961 Anayasası, 1961).

3008 sayılı ilk iş kanunumuzun, günün gereksinimlerini karşılayamaması üzerinde, çalışmalar başlamış ve 1967 yılında 931 sayılı İş Kanunu yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak ilgili kanun usul yönünden iptal edilmesine müteakiben 1971 yılında 1475 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yeni iş kanunu ile birlikte işverenlere, çalışma ortamında sağlıklı ve güvenli bir işyeri hazırlamaları gerektiği ve ayrıca işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca kanunla birlikte işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulları oluşturulmuş ve tehlikeli durumlarda işin durdurulabileceği hükme bağlanmıştır (Kılış, 2022).

2000'li yıllara gelindiğinde ILO'nu normlarına ve Avrupa Birliği'nin yönergelerine uygun yeni bir iş kanununun ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu ihtiyacı gidermek için 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu çıkarılarak, yürürlüğe girmiştir. Yeni iş kanunumuzda iş sağlığı ve güvenliğine yönelik detaylı maddeler bulunmaktadır (Sümer, 2021).

30 Haziran 2012 tarihinde AB ve ILO'nun normları esas alınarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yayımlanmıştır. Böylece ilk kez Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanında özel bir kanun hazırlanmış ve yürürlüğe konmuştur. Sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının sağlanması kanunun esas amacını oluşturmaktadır (Kılış, 2022).

4.4. İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Faaliyet Gösteren Ulusal Kuruluşlar

Ülkemizde iş güvenliği alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitimi ve Araştırma Merkezi ve Sosyal Güvenlik Kurumu'dur.

4.4.1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

7 Haziran 1945 tarihinde kurulan bakanlık çalışanların sağlığını, güvenliğini ve refahını temel prensip olarak görmektedir. Bakanlığın temel görevleri arasında;

- a) Çalışma barışını sağlamak.
- b) Sosyal güvenlik sistemini etkin bir halde tutmak.
- c) Çalışanların istihdam edilmesini sağlamak.
- d) Yurtdışındaki Türklerin çalışma ve sosyal güvenlik alanlarındaki haklarını korumak (ÇSGB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2025).

4.4.2. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü

Çalışma Bakanlığı bünyesinde 1945 yılında kurulan İş Sağlığı ve Güvenliği Daire Başkanlığı olarak kurulan müdürlük, 16.07.2003 tarihinde İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü halini almıştır. Müdürlüğün görev ve yetkileri 10.07.2018 tarihinde yeniden belirlenmiştir. Müdürlüğün başlıca görevleri şunlardır;

- a) İş kazası ve meslek hastalıklarının engellenmesi amacıyla araştırma yapmak.
- b) İş güvenliği uzmanlarının, işyeri hekimlerinin ve diğer sağlık personellerinin eğitim usul ve esaslarını belirlemek.
- c) İş güvenliği alanında ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- d) İş güvenliği alanında standart çalışmaları yapmak (İSGGM, 2025).

4.4.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü

Enstitü, çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerinin en üst düzeyde tutmayı ve sürdürmeyi amaç edinmiştir. Enstitünün bu kapsamda faaliyet alanı içerisinde başlıca görev ve sorumlulukları şunlardır;

- a) İnceleme ve araştırma yapmak.
- b) Projeler üretip, rehberler hazırlamak.
- c) Eğitim faaliyetleri kapsamında seminer, konferans ve toplantılar düzenlemek.
- d) Görsel ve işitsel alanda yayın çalışmaları yaparak, elde ettiği bilgileri paylaşmak (İSGÜM, 2025).

4.4.4. Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Başkanlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görev alanına giren faaliyet ve işlemlerle ilgili görev ve yetkileri şunlardır;

- a) Teftiş ve incelemeler yapmak.
- b) Yapılan teftiş ve incelemelerden sonra gerekli önlemleri almak ya da aldirmek.
- c) Denetim sonuçlarına ilişkin istatistikleri tutmak, değerlendirmek ve yorum yapmak (RTB, 2025).

4.4.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitimi ve Araştırma Merkezi

Araştırma merkezinin temel faaliyet sahasını oluşturan etkinlikleri şunlardır;

- a) Çalışma ilişkileri alanında, ulusal eğitim faaliyetleri düzenlemek.
- b) Araştırmalar ile danışmanlık yapmak.
- c) Modern çağın gereksinimlerine uygun proaktif ve bilimsel temelde, referans bilgi, değer ve diploması üretmek (ÇASGEM, 2025).

4.4.6. Sosyal Güvenlik Kurumu

Çalışanların hem çalışma hayatları boyunca hem de emeklilik dönemlerinde yanlarında olan kurum, değişen sosyal güvenlik ihtiyaçlarına ve risklerine karşı toplumu güvence altına almayı hedeflemektedir. Güvenilir, kaliteli ve yenilikçi bir bakış açısıyla sürdürülebilir sosyal güvenlik hizmeti vermeyi amaçlamaktadır (SGK, 2025).

5. ÜLKEMİZDE YAŞANAN İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kökene Selçuklu Devleti'ne dayanan Ahilik Sistemi, hem tüketiciyi ve üreticiyi koruması hem de belirli standart getirmesi açısından klasik usullerle üretimin yapıldığı dönemde iş sağlığı ve güvenliği açısından yeterli faydalar sağlamaktaydı. Zamanla Ahilik Sistemi yerini esnaf loncalarına bırakmış ve bu gelenek devam ettirilmiştir. Lakin Sanayi İnkılabı ile üretim usullerinin değişmesi sonucunda Türkiye'de geçmişten günümüze gelen bu gelenek yeterli gelmemeye başlamıştır.

İş güvenliği alanında 19. yüzyılda belirli standart getirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra, sanayileşme sürecinin de başlamasıyla birlikte iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli adımlar atılmıştır. Nihayetinde 1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuş ve iş kanunları yürürlüğe girerek çalışma hayatında ihtiyaçlara karşılık verilmeye başlanmıştır. Şüphesiz ki ülkemizde modern anlamda iş güvenliğinin alt yapısını 2013 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu oluşturmaktadır.

5.1. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Verileri

Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	25.358.022	681.401	945
2022	26.344.234	588.823	953
2021	24.745.149	511.084	1.207
2020	23.344.547	384.262	908
2019	22.000.964	422.463	1.088
2018	22.072.840	430.985	1.044
2017	22.280.463	359.653	691
2016	21.131.838	286.068	597
2015	20.773.227	241.547	510
2014	19.821.822	221.366	494
2013	18.886.989	191.389	351

Tablo 1’de bulunan veriler değerlendirildiğinde 2013 ile 2023 yılları arasında çalışan sayısı, iş kazası ve meslek hastalıkları sayılarının arttığı gözlenmektedir. Nüfus artışı ve ekonomik gelişmelere paralel olarak çalışan sayısının artması doğaldır. Çalışan sayısının artmasına paralel olarak iş kazası ve meslek hastalıklarında da bir miktar artış normal sayılabilir. Lakin 11 yıllık süreçte çalışan sayısı %34 oranında, iş kazası sayısı %356 oranında ve meslek hastalıkları sayısı %269 oranında artmıştır. Şüphesiz ki bu sayıların artmasının temelinde çalışan veya işyeri kaynaklı birçok neden yatmaktadır. Bununla birlikte 2013 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girmesi sonucunda işyerlerinde iş güvenliği profesyonelleri çalışmaya başlamıştır. İşyerlerinde yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçilebilmesi için iş güvenliği profesyonellerinin daha fazla emek harcaması ve çalışanlar ile işverenlere konunun öneminin kavratılması gerekmektedir.

Yıl	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	1966	0
2022	1517	8
2021	1382	35
2020	1231	5
2019	1147	0
2018	1541	0

İş Kazası ve meslek hastalıkları yalnızca çalışanları değil, doğrudan ve dolaylı etkilerinden dolayı hem çalışanları hem onların ailelerini hem de toplumu etkilemektedir. Tablo 2’de bulunan, iş kazası ve meslek hastalığı sonucunda vefat edenlerin sayıları değerlendirildiğinde bunun önemi anlaşılmaktadır.

Nitekim 6 yıllık süreçte yaşanan iş kazaların toplam 8.784 kişi vefat etmiştir. Çalışan kayıplarını değerlendirirken yalnızca sayılara bakarak kayıp olarak değerlendirmemeli, iki yönlü düşünmeliyiz. Bunlardan ilki vefat edenlerin aileleri üzerinde bıraktıkları acı hatıralar ile diğeri ise çalışanın kaybindan dolayı toplumun yaşadığı maddi ve manevi kayıptır. Nitekim hangi sektör olursa olsun, bir çalışanın

yetişmesi için temel eğitiminden başlayarak uzmanlık eğitiminin bitimine kadar maddi ve manevi açıdan çok fazla emek ve kaynak harcanmaktadır.

Meslek hastalıklarının ise maruziyet süresine ve sıklığına bağlı olarak ortaya çıkış süreci çok uzun yıllar alabilmektedir. 6 yıllık süreçte toplamda 48 çalışan yaşamını yitirmiştir. Ortaya çıkış süreci 25-30 yılı bulan hastalıkların da olduğu düşünöldüğünde işyeri ortamındaki riskler küçömsenmemeli, tehlikeye dönüşmeden, çalışanların sağlığını etkilemeden önlem alınmalıdır. Bazı meslek hastalıklarının hem tedavisi imkânsız hem de maddi ve manevi açıdan çok ağır olmaktadır.

5.1.1. Ölkemizdeki Başlıca 5 Sektöre Ait İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Verileri

Tablo 3 – Bina İnşaatı Alanındaki Veriler (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	1.304.154	45.996	27
2022	1.141.742	35.636	15
2021	1.016.670	32.131	20
2020	986.439	23.949	14
2019	727.961	25.551	19
2018	974.030	41.759	16

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan, bina inşaatı alanındaki son 6 yıla ait iş kazası ve meslek hastalığı verileri Tablo 3’te paylaşılmıştır. 2023 yılındaki veriler değerlendirildiğinde emek yoğun ve tehlikeli bir sektör olan bina inşaatında ölkemizdeki toplam çalışan sayısının yaklaşık %5,14’ü çalışmakta, yaşanan iş kazalarının yaklaşık %6,8’i ve meslek hastalıklarının yaklaşık %2,86’sı gerçekleşmektedir. Diğer yıllarda da benzer sonuçların ortaya çıktığı sektör, çalışan sayısına oranla yaşanan iş kazaları içinde olumsuz, meslek hastalığı açısından olumlu bir yapıda olduğu söylenebilir. Çalışanlara yeterli eğitimin verilmesi, işyerlerinin daha güvenli hale getirilmesiyle oluşan bu olumsuz tablonun önüne geçilebilir, yaşanan kazalar ve hastalıkların önüne geçilebilir.

Tablo 4 – İnsan Sağlığı Hizmetleri Alanındaki Veriler (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	774.216	28.774	10
2022	889.742	26.360	39
2021	824.215	21.371	82
2020	812.270	18.840	119
2019	549.861	13.773	4
2018	491.631	10.407	5

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan, insan sağlığı hizmetleri alanındaki son 6 yıla ait iş kazası ve meslek hastalığı verileri Tablo 4’te paylaşılmıştır. Özellikle pandemi döneminde önemleri bir kez daha anlaşılan sağlık sektörünün 2023 yılındaki veriler değerlendirildiğinde ülkemizdeki toplam çalışan sayısının yaklaşık %3’ü çalışmakta, yaşanan iş kazalarının yaklaşık %4,2’si ve meslek hastalıklarının yaklaşık %1’i gerçekleşmektedir. Toplum sağlığının korunabilmesinin anahtarlarından birisi şüphesiz ki iyi ve sorunsuz bir şekilde çalışan bir sağlık sisteminin bulunmasında yatmaktadır. Sağlık sisteminin bel kemiğini ise sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Bundan dolayı sağlık kurumlarındaki risklerin giderilmesi ve sağlık çalışanlarının iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı korunması yalnızca onları değil aynı zamanda tüm toplumu doğrudan etkilemekte ve pozitif faydalar sağlamaktadır.

Tablo 5 – Gıda Ürünleri İmalatı Alanındaki Veriler (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	510.904	36.089	34
2022	540.775	31.609	25
2021	516.398	27.962	32
2020	489.386	21.945	15
2019	466.144	22.734	23
2018	444.535	22.610	6

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan, gıda ürünleri imalatı alanındaki son 6 yıla ait iş kazası ve meslek hastalığı verileri Tablo 5’te paylaşılmıştır. 2023 yılındaki veriler değerlendirildiğinde ülkemizdeki toplam çalışan sayısının yaklaşık %2’si çalışmakta, yaşanan iş kazalarının yaklaşık %5,2’si ve meslek hastalıklarının yaklaşık %3,6’sı gerçekleşmektedir.

Sektördeki çalışan sayısına kıyasla iş kazası ve meslek hastalığı oranları yüksek seviyededir. Sektörde çalışan sayısına oranla iş kazaları neredeyse 3 katı, meslek hastalıkları ise neredeyse 2 katı mertebesindedir. Bu nedenle iş kazalarına ve meslek hastalıklarına yönelik önlemlerin alınması elzemdir.

Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	397.524	31.258	15
2022	484.183	30.294	28
2021	499.569	28.816	27
2020	460.399	19.399	10
2019	430.571	20.274	16
2018	413.041	19.573	19

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan, tekstil ürünleri imalatı alanındaki son 6 yıla ait iş kazası ve meslek hastalığı verileri Tablo 6’da paylaşılmıştır. 2023 yılındaki veriler değerlendirildiğinde ülkemizdeki toplam çalışan sayısının yaklaşık %1,6’sı çalışmakta, yaşanan iş kazalarının yaklaşık %4,6’sı ve meslek hastalıklarının yaklaşık %1,6’sı gerçekleşmektedir.

Sektörde çalışan sayısına oranla iş kazası oranı yüksek seviyededir. Tekstil sektörünün ülkemiz ekonomisi açısından önemi büyüktür. Bu kapsamda yaşanan kazaların engellenmesi, tekstil sektörünün geleceği açısından önem arz etmektedir.

Tablo 7 – Eğitim Alanındaki Veriler (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	Çalışan Sayısı	İş Kazası	Meslek Hastalığı
2023	679.358	11.213	13
2022	739.176	9.885	9
2021	701.985	5.963	4
2020	617.998	3.703	9
2019	632.093	7.992	1
2018	597.877	10.407	5

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan, eğitim alanındaki son 6 yıla ait iş kazası ve meslek hastalığı verileri Tablo 7’de paylaşılmıştır. 2023 yılındaki veriler değerlendirildiğinde ülkemizdeki toplam çalışan sayısının yaklaşık %2,7’si çalışmakta, yaşanan iş kazalarının yaklaşık %1,65’i ve meslek hastalıklarının yaklaşık %1,4’ü gerçekleşmektedir. Sektörde yaşanan iş kazası ve meslek hastalığı oranları, çalışan sayısı oranına göre düşüktür. Olumlu sayılabilecek bu oranlar, iş güvenliğinin ana hedefi olan kaza ve hastalıkların yok edilmesi doğrultusunda ümit vermektedir.

5.1.2. Ülkemizde Yaşanan İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Dağılımları

Ülkemizde işyerlerinde yaşanan kaza ve hastalıklara ait birçok veri SGK tarafından yıllık olarak paylaşılmaktadır. Bu verilerin incelenmesi işyerinde yaşanan kaza ve hastalıklara önlem alınması konusunda önem arz etmektedir.

Tablo 8 – Ülkemizde En Çok İş Kazası Veya Meslek Hastalığı Yaşanan İller (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	1.	2.	3.
2023	İstanbul (148.059)	İzmir (53.135)	Ankara (46.785)
2022	İstanbul (130.697)	İzmir (47.445)	Kocaeli (39.304)
2021	İstanbul (116.570)	İzmir (41.455)	Kocaeli (34.239)
2020	İstanbul (93.465)	İzmir (30.946)	Kocaeli (25.928)
2019	İstanbul (109.695)	İzmir (34.618)	Ankara (30.286)
2018	İstanbul (116.914)	İzmir (40.164)	Ankara (30.225)

Ülkemizdeki en çok iş kazası veya meslek hastalığı yaşanan illerin olduğu Tablo 8’de bulunan veriler incelendiğinde, işyerlerinde yaşanan kaza veya hastalık sayıları düzenli olarak artarak değişmekte lakin İstanbul ve İzmir olan sıralama değişmemektedir. Yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte üçüncülük Ankara ve Kocaeli arasında değişmektedir. İstanbul’un nüfusunun en fazla olan il olması, beraberinde en fazla çalışan sayısını da getirmektedir. Bu da yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının sayısını artırmaktadır.

Tablo 9 - İş Kazası Geçirenlerin Yaşlara Göre Dağılımı (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	1.	2.	3.
2023	23 (31.642)	22 (30.892)	21 (28.860)
2022	22 (25.784)	23 (25.553)	24 (25.392)
2021	23 (22.663)	22 (22.584)	21 (21.905)
2020	22 (15.714)	23 (15.665)	24 (15.073)
2019	24 (16.302)	23 (16.107)	22 (16.076)
2018	23 (16.726)	24 (16.308)	22 (16.117)

Tablo 9’da bulunan iş kazası geçirenlerin yaşlara göre dağılımı içeren veriler değerlendirildiğinde, en çok iş kazası yaşanan grup 21 ila 24 yaş arasındaki çalışanlardan oluşmaktadır. İş hayatına yeni atılan gençlere, çalışma ortamındaki risklere karşı iyi bir eğitim verilmesi, kazaların azaltılmasında önem arz etmektedir.

Tablo 10 – Meslek Hastalığı Geçirenlerin Yaşlara Göre Dağılımı (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	1.	2.	3.
2023	40 (40)	46 (39)	43 (37)
2022	45 (46)	40 (43)	41 (43)
2021	41 (58)	39 (49)	43 (44)
2020	41 (49)	40 (37)	47 (35)
2019	38 (53)	41 (49)	42 (49)
2018	42 (49)	45 (49)	38 (41)

Tablo 10’da bulunan meslek hastalığı geçirenlerin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, en çok meslek hastalığı yaşayan grup 40 ila 45 yaş arasındaki çalışanlardan oluşmaktadır. İş kazalarının aksine meslek hastalıklarının ortaya çıkması bir süreç almaktadır. Bu kapsamda çalışanların işe başladığı 20’li yaşlardan itibaren, çalışma ortamındaki risklere karşı korunması meslek hastalıklarının önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 11 – İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucunda Vefat Edenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)		
Yıl	Erkek	Kadın
2023	1907	59
2022	1478	39
2021	1350	32
2020	1197	34
2019	1126	21
2018	1495	46

Tablo 11’de bulunan iş kazası veya meslek hastalığı sonucunda vefat edenlerin cinsiyetlere göre dağılımı verileri incelendiğinde, en çok vefat erkek çalışanlarda olmuştur. Kadın çalışanlar çalışma hayatında özel politika gerektiren grupta yer almaktadır. Bu kapsamda madencilik sektörü gibi kaza riski yüksek sektörlerde çalışmamaları ve erkeklere nazaran çalışan sayılarının düşük olmasından dolayı daha az sayıda vefat yaşanmıştır.

Bununla birlikte işyerlerinin yaşanan kazalarının %98’lik kısmı engellenebilir niteliktedir. İşyerlerinde yeterli önlemlerin alınması, çalışanların eğitilmesi kısaca iş güvenliğinin bir kurum felsefesi haline gelmesiyle bu kayıplar yaşanmayacaktır.

Tablo 12 – İş Kazasının Meydana Geldiği Saatler (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2025)			
Yıl	1.	2.	3.
2023	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59
2022	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59
2021	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59
2020	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59
2019	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59
2018	11:00-11:59	10:00-10:59	14:00-14:59

Tablo 12’de bulunan iş kazasının meydana geldiği saatlere ait veriler incelendiğinde, gün içinde iş kazalarının en çok yaşandığı saat dilimleri 10:00-11:59 ile 14:00-14:59 saatleri aralığıdır.

İş kazaları genellikle dikkatin daha düşük olduğu ve yorgunluğun arttığı zamanlarda yaşanmaktadır. Bu açıdan işyerlerindeki mesainin başlangıç ve bitiş vakitlerini, iş kazası açısından en tehlikeli zaman aralıkları olarak değerlendirebiliriz.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de her geçen gün yeni işyerleri açılmakta ve buna paralel olarak da çalışan sayısı hızlıca artmaktadır. Bu artış ise beraberinde yeni riskleri meydana getirmektedir. Buna çözüm olarak iş güvenliği alanında birçok önlem alınmaya çalışılmakta, çalışanların korunması amaçlanmaktadır.

Küresel çapta ILO ve WHO iş güvenliği alanında önemli çalışmalara imza atarak, tüm dünya ülkelerine rehberlik yapmaktadır. AB'nin resmi iş sağlığı ve güvenliği ajansı olan EU-OSHA ile ABD'nin iş sağlığı ve güvenliği ajansı olan OSHA aldıkları kararlar ile dünya ülkelerine örnek olmaktadır.

Ülkemizde de 31.12.2012 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile birçok yenilik beraberinde gelmiştir. Bu kanunun getirdiği en önemli yenilik işyerlerinde çalışanları kazalara ve hastalıklara karşı koruyabilmek adına proaktif bir bakış açısı getirmesidir. İşyerlerinde riski henüz kaynağında iken bertaraf etmek amacıyla iş güvenliği profesyonellerinin çalıştırılma mecburiyeti, risk değerlendirme yapma yükümlülüğü ile iş sağlığı ve güvenliği kurulunun oluşturulması zorunlu hale getirilmiştir.

Güvenli bir çalışma ortamı her çalışanın doğal hakkıdır. Çalışma ortamını güvenli hale getirebilmek için tüm paydaşlar, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun getirdiği yükümlülükleri kâğıt üzerinde bırakmamalı gerçekten hayata geçirmelidir. İş güvenliği bir kurum kültürü haline gelmelidir. İşyerleri değişen şartlara uygun olarak sürekli denetlenmeli, yeni gelişebilecek risklere karşı önlemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- 1961 Anayasası. (1961, 7 9).
- ÇASGEM. (2025, 5 20). *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitimi ve Araştırma Merkezi*.
<https://casgem.gov.tr/kurumsal/misyon-vizyon/> adresinden alındı
- ÇSGB. (1921, 9 10). Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Mütcellik Kanun. <https://www.cs.gb.gov.tr/amelebirligi/mevzuat/151-sayili-yasa/> adresinden alındı
- ÇSGB. (2006, 5 31). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- ÇSGB. (2012, 12 29). İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- ÇSGB. (2012, 6 20). İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- ÇSGB. (2012, 12 29). İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- ÇSGB. (2013, 7 20). İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- ÇSGB. (2025, 5 20). *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*.
<https://www.cs.gb.gov.tr/bakanlik/hakkinda/misyon-ve-vizyon/> adresinden alındı
- EU-OSHA. (2025, 5 19). <https://osha.europa.eu/en/about-eu-osha/what-we-do> adresinden alındı
- Evren, Ö. K. (2016). *İş Sağlığı ve Güvenliği El Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ILO. (2025, 5 19). Uluslararası Çalışma Örgütü: <https://www.ilo.org/tr/resource/ilo-sozlesmeleri-ve-tavsiye-kararlari> adresinden alındı
- İSGGM. (2025, 5 20). *İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü*.
<https://www.cs.gb.gov.tr/isggm/genel-mudurluk/kurulus-ve-gorevlerimiz/> adresinden alındı
- İSGÜM. (2025, 5 20). *İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü*.
<https://www.cs.gb.gov.tr/isgum/baskanlik/misyon-ve-vizyon/> adresinden alındı
- Kılış, İ. (2022). *İş Sağlığı ve Güvenliği*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- OSHA. (2025, 5 19). <https://www.osha.gov/aboutosha> adresinden alındı
- Ören, K. (2020). *İş Sağlığı ve Güvenliği*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

RTB. (2025, 5 20). *Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı*.

<https://www.csqb.gov.tr/rtb/baskanlik/gorev-yetki-ve-sorumluluklar/> adresinden alındı

Selek, H. S. (2022). *İş Sağlığı ve Güvenliği Temel Konular*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SGK. (2025, 5 21). *Aylık İstatistik Bültenleri*.

<https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Aylik/42919466-593f-4600-937d-1f95c9e252e6> adresinden alındı

SGK. (2025, 5 21). *İstatistik Yıllıkları*.

<https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4> adresinden alındı

SGK. (2025, 5 22). *SGK Veri Uygulaması*. <https://net.sgk.gov.tr/SgkVeriV2/> adresinden alındı

SGK. (2025, 5 20). *Sosyal Güvenlik Kurumu*.

<https://www.sgk.gov.tr/Hakkimizda/Index/c4953319-ea98-439f-89e0-4b1cdddbed55/> adresinden alındı

Sümer, H. H. (2021). *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, A. (2019). *Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği*. Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : VOLKAN SEZGİN
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Süleyman Demirel Üniversitesi (Tarih)	2007
Yüksek Lisans	:	
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2009	Adıyaman Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

UZMANLIK ALANI: C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı

YABANCI DİLLER: İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR